

**HET GROTE
VROUWEN
KUNST BOEK**

VOORWOORD
PAGINA 8

INLEIDING
PAGINA 9

A

PAGINA 16

Magdalena Abakanowicz
Berenice Abbott
Nina Chanel Abney
Marina Abramović
Tomma Abts
Carla Accardi
Etel Adnan
Hilma af Klint
Eileen Agar
Eija-Liisa Ahtila
Chantal Akerman
Njideka Akunyili Crosby
Anni Albers
Ellen Altfest
Olga de Amaral
Ghada Amer
Laurie Anderson
Mamma Andersson
Sofonisba Anguissola
Eleanor Antin
Janine Antoni
Ida Applebroog
Hrafnhildur Arnardóttir
Ruth Asawa
Dotty Attie
Gillian Ayres

B

PAGINA 44

Jo Baer
Fiona Banner
Phyllida Barlow
Tina Barney
Wilhelmina Barns-Graham
Anna Barriball
Yael Bartana
Uta Barth
Maria Bartuszová
Marie Bashkirtseff
Mary Beale
Vanessa Beecroft
Vanessa Bell
Rebecca Belmore
Lynda Benglis
Marie-Guillemine Benoist
Renate Bertlmann
Huma Bhabha
Zarina Bhimji
Dara Birnbaum
Maria Blanchard
Rosa Bonheur
Monica Bonvicini
Dineo Seshee Bopape
Pauline Boty
Pauline Boudry & Renate Lorenz
Louise Bourgeois
Margaret Bourke-White
Carol Bove
Sonia Boyce
Geta Brătescu
Candice Breitz
Romaine Brooks
Cecily Brown
Tania Bruguera
Heidi Bucher

C

PAGINA 81

Claude Cahun
Sophie Calle
Juno Calypso
Julia Margaret Cameron
Cao Fei
Janet Cardiff
Joan Carille
Emily Carr
Rosalba Carriera
Leonora Carrington
Mary Cassatt
Jordan Casteel
Elizabeth Catlett
Vija Celmins
Helen Chadwick
Sarah Charlesworth
Constance Marie Charpentier
Judy Chicago
Saloua Raouda Choucair
Chryssa
Lygia Clark
Camille Claudel
Dana Claxton
Prunella Clough
Hannah Cohoon
Ithell Colquhoun
Grace Cossington Smith
Renee Cox
Petah Coyne
Cui Jie
Imogen Cunningham

D

PAGINA 112

Hanne Darboven
Berlinde De Bruyckere
Elaine de Kooning
Tacita Dean
Jay DeFeo
Mary Delany
Sonia Delaunay
Agnes Denes
Rineke Dijkstra
A K Dolven
Tara Donovan
Rosalynd Drexler
Elsie Driggs
Rose-Adélaïde Ducreux
Marlene Dumas
Celeste Dupuy-Spencer
Mabel Dwight

E

PAGINA 130

Mary Beth Edelson
Nicole Eisenman
Tracey Emin
Alexandra Exter

F

PAGINA 134

Monir Shahroudy Farmanfarmaian
Lara Favaretto
Genieve Figgis
Rose Finn-Kelcey
Sylvie Fleury
Ceal Floyer
Lavinia Fontana
Martine Franck
Helen Frankenthaler
Andrea Fraser
Elisabeth Frink
Katharina Fritsch

G

PAGINA 146

Anya Gallaccio
Ellen Gallagher
Yishay Garbasz
Gego
Artemisia Gentileschi
Isa Genzken
Marguerite Gérard
Vanessa L. German
Gluck
Nan Goldin

Natalia Goncharova
Eva Gonzalès
Dominique Gonzalez-Foerster
Catherine Goodman
Dora Gordine
Sheela Gowda
Lauren Greenfield
Katharina Grosse
Guerrilla Girls
Shilpa Gupta
Ike Gyokuran

H

PAGINA 168

Elisabeth Haarr
Maggi Hambling
Ann Hamilton
Margaret Harrison
Rachel Harrison
Grace Hartigan
Mona Hatoum
Sharon Hayes
Jacoba van Heemskerck
Susan Hefuna
Mary Heilmann
Annemarie Heinrich
Catharina van Hemessen
Camille Henrot
Barbara Hepworth
Carmen Herrera
Eva Hesse
Sheila Hicks
Susan Hiller
Lubaina Himid
Hannah Höch
Candida Höfer
Nancy Holt
Jenny Holzer
Rebecca Horn
Roni Horn
Shara Hughes
Juliana Huxtable

I

PAGINA 197

Cristina Iglesias
Graciela Iturbide
Maria Izquierdo

J

PAGINA 200

Emily Jacir
Chantal Joffe
Gwen John
Joan Jonas
Lois Mailou Jones
Louise Jopling
Birgit Jürgenssen

K

PAGINA 207

Frida Kahlo
Hayv Kahraman
Kan Xuan
Katsushika Ōi
Angelica Kauffman
Mary Kelly
Iris Kensmil
Corita Kent
Bharti Kher
Kimsooja

Kiyohara Yukinobu
Emily Kam Kngwarray
Laura Knight
Běla Kolářová
Käthe Kollwitz
Eva Kotátková
Joyce Kozloff
Lee Krasner
Barbara Kruger
Shigeko Kubota
Agnieszka Kurant
Yayoi Kusama
Alicja Kwade

L

PAGINA 230

Dorothea Lange
Greer Lankton
Maria Lassnig
Marie Laurencin
Louise Lawler
Deana Lawson
Lee Bul
Nikki S. Lee
Annie Leibovitz
Tamara de Lempicka
Zoe Leonard
Sherrie Levine
Helen Levitt
Edmonia Lewis
Judith Leyster
Liliane Lijn
Maya Lin
Linder
Hung Liu
Barbara Longhi
Sarah Lucas
Ana Lupas

M

PAGINA 252

Dora Maar
Margaret Macdonald Mackintosh
Esther Mahlangu
Vivian Maier
Anna Maria Maiolino
Nalini Malani
Jeanne Mammen
Sally Mann
Britta Marakatt-Labba
Cinthia Marcelle
Teresa Margolles
Marisol
Helen Marten
Agnes Martin
Mary Martin
Julie Mehretu
Ana Mendieta
Marisa Merz
Angelica Mesiti
Annette Messenger
Beatriz Milhazes
Lee Miller
Marilyn Minter
Marta Minujín
Aleksandra Mir
Joan Mitchell
Lisette Model
Paula Modersohn-Becker
Tina Modotti
Tracey Moffatt
Louise Moillon
Véra Molnar
Mariko Mori
Berthe Morisot
Mary Moser
Anna (Grandma) Moses
Marlow Moss
Zanele Muholi
Mrinalini Mukherjee
Vera Mukhina
Gabriele Münter
Elizabeth Murray
Wangechi Mutu

N

PAGINA 295

Alice Neel
Plautilla Nelli
Senga Nengudi
Shirin Neshat
Rivane Neuenschwander
Louise Nevelson

O

PAGINA 301

Georgia O'Keeffe
Lydia Okumura
Yoko Ono
Maria van Oosterwijck
Catherine Opie
Meret Oppenheim
Orlan
Lucy Orta
Emily Mary Osborn

P

PAGINA 310

Pan Yuliang
Gina Pane
Lygia Pape
Cornelia Parker
Katie Paterson
Clara Peeters
Beverly Pepper
Elizabeth Peyton
Susan Philipsz
Heather Phillipson
Patricia Piccinini
Cathie Pilkington
Howardena Pindell
Adrian Piper
Liubov Popova
Liliana Porter
Harriet Powers
Laure Prouvost
Pushpamala N

R

PAGINA 330

Carol Rama
Anita Réé
Paula Rego
Lisa Reihana
Lili Reynaud-Dewar
Germaine Richier
Bridget Riley
Faith Ringgold
Pipilotti Rist
Marietta Robusti
Luisa Roldán
Tracey Rose
Martha Rosler
Properzia de' Rossi
Susan Rothenberg
Mika Rottenberg
Nancy Rubins
Rachel Ruysch
Hannah Ryggen

Q

PAGINA 329

Lucrezia Quistelli

S

PAGINA 349

Betye Saar
Natascha Sadr Haghigian
Kay Sage
Niki de Saint Phalle
Doris Salcedo
Charlotte Salomon
Zilia Sánchez
Augusta Savage
Jenny Saville
Miriam Schapiro

Mira Schendel
Hélène Schjerfbeck
Carolee Schneemann
Anna Maria van Schurman
Dana Schutz
Berni Searle
Tschabalala Self
Joan Semmel
Zinaida Serebriakova
Shen Yuan
Amrita Sher-Gil
Amy Sherald
Cindy Sherman
Mary Sibande
Amy Sillman
Laurie Simmons
Taryn Simon
Lorna Simpson
Dayanita Singh
Elisabetta Sirani
Sylvia Sleigh
Kiki Smith
Monika Sosnowska
Marie Spartali Stillman
Jo Spence
Nancy Spero
Frances Stark
Pat Steir
Irma Stern
Florine Stettheimer
Hito Steyerl
Jessica Stockholder
Michelle Stuart
Sturtevant
Maud Sulter
Alina Szapocznikow
Sarah Sze

T

PAGINA 397

Sophie Taeuber-Arp
Atsuko Tanaka
Dorothea Tanning
Tarsila
Lenore Tawney
Anna Dorothea Therbusch
Alma Thomas
Mickalene Thomas
Elizabeth Thompson, Lady Butler
Rosemarie Trockel
Anne Truitt

U

PAGINA 408

Uemura Shōen
Mierle Laderman Ukeles
Amalia Ulman

V

PAGINA 411

Suzanne Valadon
VALIE EXPORT
Anne Vallayer-Coster
Remedios Varo
Joana Vasconcelos
Cecilia Vicuña
Maria Helena Vieira da Silva
Élisabeth Vigée-Lebrun
Marie-Denise Villers
Ursula von Rydingsvard

W

PAGINA 422

Kara Walker
Rebecca Warren
Anna Waser
Michaelina Wautier
Gillian Wearing
Carrie Mae Weems
Marianne von Werefkin
Pae White
Rachel Whiteread
Faith Wilding
Hannah Wilke
Jane & Louise Wilson
Betty Woodman
Francesca Woodman
Rose Wylie

X

PAGINA 437

Xiao Lu
Xing Danwen

Y

PAGE 439

Catherine Yass
Lynette Yiadom-Boakye
Yin Xiuzhen
Lisa Yuskavage

Z

PAGE 443

Zarina
Fahrelnissa Zeid
Andrea Zittel

WOORDENLIJST
PAGINA 446

REGISTER
PAGINA 453

FOTOVERANTWOORDING
PAGINA 460

MAMMA ANDERSSON

Andersson is een van de bekendste hedendaagse Zweedse kunstenaars. Ze maakt dromerige schilderijen van huiselijke taferele of uitgestrekte berglandschappen die aan Noord-Zweden doen denken. Ze laat zich inspireren door moderne theaterkunst, noordse volkskunst en historische interieurs en zet haar schilderijen op als cinematografische composities. Ze combineert het mysterieuze met het alledaagse; onsamenhangende verhalen worden verder verbokkeld door verborgen details en afgedekte gebieden die aan dikke rook doen denken. De vreemde vertrouwdheid in haar werk wordt versterkt door terugkerende rekvisieten zoals lampen, tafels en stoelen. Geïnspireerd door zeventiende-eeuwse Nederlandse interieurschilderijen neemt ze in haar schilderijen kleine afbeeldingen op die soms heel herkenbaar zijn. In dit werk zien we bijvoorbeeld Sneeuwwitje boven drie traditionele Japanse geisha's. Dit samenzijn lijkt op een onhandige manier onderbroken – misschien besloot iemand dat er voor een groepsfoto moest worden geposeerd –, waardoor een ongemakkelijke sfeer ontstaat. Met een zinnelijke benadering van kleur en stijl creëert Andersson tegenstellingen en contrasten door gebruik van dikke verf, transparante lagen en blanco oppervlakken, die allemaal bijdragen aan de mysterieuze sfeer van haar werken.

OVER EEN MEISJE

2005, olie- en acrylverf op paneel, tweeluik, afmetingen: 122 x 160 cm

Mamma Andersson, geboren Karin Andersson, 1962, Luleå, Zweden.

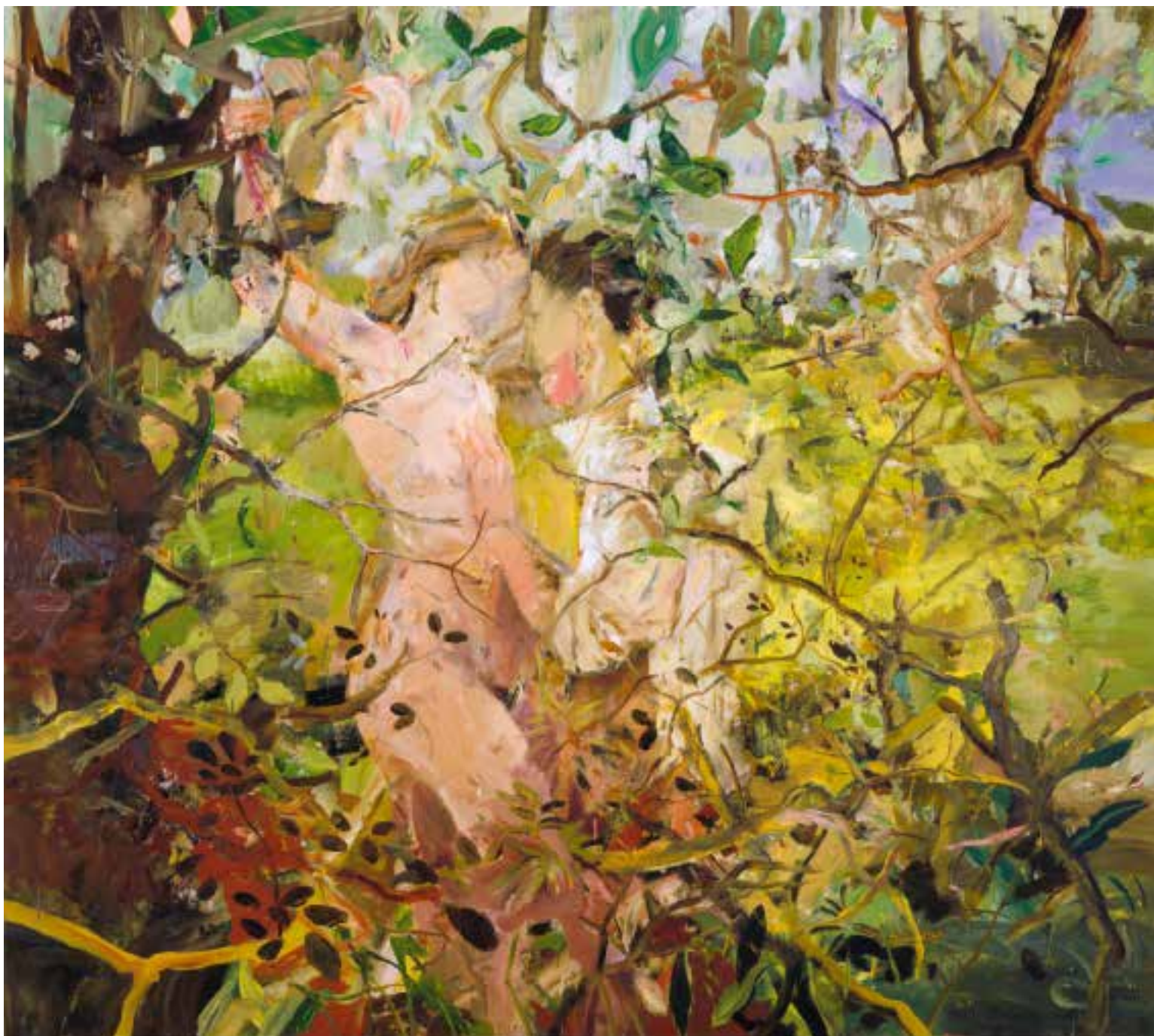
Anguissola's lange en boeiende carrière, die doorliep tot ze ruim 90 was, overspant een flinke periode in de kunst, van de late renaissance tot de barok. Als jonge vrouw kreeg ze onofficieel les van Michelangelo Buonarroti (1475-1564), die haar talent onderkende, terwijl Antoon van Dyck (1599-1641) zei dat hij van haar meer over schilderen had geleerd dan van wie ook. Ze behoorde tot de lagere adel en haar vader, Amilcare Anguissola, stimuleerde haar en haar vijf zussen om kunstonderwijs te volgen. Ze studeerde onder Bernardino Campi (1522-1591) en Bernardino Gatti (ca. 1495-1576). Later was ze zelf beschermvrouwe van de kunsten en moedigde andere kunstenaressen aan, onder wie Lavinia Fontana (p. 140) en Artemisia Gentileschi (p. 150). Ze werkte veertien jaar als hofschilder bij Philip II en genoot niet alleen veel aanzien, maar vergaarde ook aanzienlijke rijkdom. Door haar roem en rijkdom kreeg ze de kans om veel portretten te maken binnen adellijke kringen, maar ze gebruikte ook haar familie als model, zoals op dit schilderij van (waarschijnlijk) haar drie zussen Lucia, Minerva en Europa te zien is. Het werd geprezen door biograaf en kunstenaar Giorgio Vasari (1511-1574) vanwege de levendige weergave van een aristocratisch tijdverdrijf – het schaakspel –, hoewel dit spel gewoonlijk door mannen werd gespeeld.

HET SCHAAKSPEL

1555, olieverf op doek, 72 x 97 cm, National Museum, Poznań, Polen

Sofonisba Anguissola, geboren ca. 1532, Cremona, Italië.
Overleden 1625, Palermo, Italië.

CECILY BROWN

Brown is van dezelfde generatie als de Young British Artists (YBA's), die in de jaren 1990 de Britse kunstwereld domineerden (zoals Tracey Emin, p. 132 en Sarah Lucas, p. 250), maar maakte nooit deel uit van deze groep. In 1994, een jaar nadat ze was afgestudeerd aan de Londense Slade School of Art, verhuisde ze naar New York. Brown staat bekend om haar semifiguratieve doeken met thema's rondom de menselijke aantrekkingskracht. Haar inspiratiebronnen zijn talloos, van de historische oude meesters uit de Europese kunstgeschiedenis en de 'School of London'-schilders tot de trans-Atlantische abstracte kunst van de jaren 1950 en 1960. Haar werk werd vaak als provocerend beschouwd; de erotische afbeeldingen grenzen aan het expliciete, maar zijn abstract genoeg om nog net verhullend te zijn. Kenmerkend voor haar werk is het dynamische verfgebruik – haar manier om emotionele, psychologische, fysieke en seksuele vitaliteit uit te drukken. Sommige schilderijen zijn op foto's gebaseerd, maar haar werken ontwikkelen zich zonder een van tevoren bepaald einddoel, wat een weerspiegeling is van de onzekerheid en prikkeling van seksuele en emotionele relaties. Op dit schilderij zien we een jong stel – van welk geslacht is niet geheel duidelijk – in een gepassioneerde omhelzing in een bos. Het heeft iets voyeuristisch, maar tegelijkertijd ook iets intiem, teders en gevoelig.

TIENERS IN HET WILD

2003, acryl- en olieverf op doek, 203,2 x 228,6 cm

Cecily Brown, geboren 1969, Londen, vk.

Bruguera gebruikt kunst als middel om discriminerende machtsverhoudingen aan de kaak te stellen. Ze creëert provocerende performances en interventies om onderdrukkende structuren te ontwrichten. Haar werk evolueerde van intiem, op haar lichaam gebaseerd werk – waaronder een tien jaar durend project dat geïnspireerd werd door de eveneens Cubaanse kunstenares Ana Mendieta (p. 268) – tot grootschalige interactieve modellen waarbij het publiek deelneemt aan haar werk. Bruguera ziet zichzelf als initiator, waarbij de toeschouwers tot gebruikers van kunst worden getransformeerd en haar scenario's zich alleen kunnen ontwikkelen door de betrokkenheid van de beschouwer. Ze noemt deze benadering *nuttige kunst*. In dit vroege werk handelt ze alleen, maar wel in solidariteit met anderen door een dik mengsel van aarde en zout water in te slikken terwijl het karkas van een lam om haar nek hangt. Bruguera refereerde hier aan het lot van de zestiende-eeuwse Cubaanse indianen, die aarde aten als daad van passief verzet tegen de inperking van hun rechten onder Spaans bestuur. Haar gedrevenheid wat betreft de aanpak van onrechtvaardigheid en het bewerkstelligen van sociale veranderingen is onstuitbaar en komt duidelijk tot uiting in haar vaderland, Cuba, waar ze in 2015 het Instituto de Artivismo Hannah Arendt (INSTAR) oprichtte.

DE LAST VAN SCHULD

1997-1999, performance met onthoofd lam, touw, water, zout en Cubaanse aarde

Tania Bruguera, geboren 1968, Havana, Cuba.

ROSE-ADÉLAÏDE DUCREUX

In de achttiende eeuw hadden sommige vrouwelijke kunstenaars via verwante mannelijke kunstenaars toegang tot kunstonderricht, materialen en zelfs een klantenbestand. Dat was ook het geval bij Ducreux, die in de leer ging bij haar vader, Joseph Ducreux (1735-1802), die de belangrijkste portrettist van Marie-Antoinette was. In de tijd voor de Franse Revolutie was het voor een kunstenaar onmogelijk om werk in de Parijse Salon te exposeren, tenzij hij lid was van de Académie Royale de Peinture et de Sculpture. In 1791 werd de Salon ook voor andere kunstenaars opengesteld en Ducreux debuteerde samen met haar vader en bracht dit schilderij in. Algemeen werd gesteld dat ze vooral getalenteerd was in het schilderen met olieverf. Dit in tegenstelling tot haar vader, die erg goed was in het werken met pastel. Vooral haar verfijnde weergave van zijde en hout werd bewonderd. De enorme harp was niet zomaar in de compositie opgenomen; hij bracht haar muzikale talent in beeld. Dit gewaagde levensgrote zelfportret werd gunstig ontvangen in een tijd waarin vrouwelijke zelfportretten in de Parijse Salon een zeldzaamheid waren. Na een expositie in vier andere Salons verloofde ze zich met een prefect die naar de Franse kolonie Saint-Domingue werd overgeplaatst om daar te helpen de orde te herstellen tijdens een revolutie. Ducreux reisde met hem mee en overleed daar aan tyfus.

ZELFPORTRET MET HARP

1791, olieverf op doek, 193 x 128,9 cm, Metropolitan Museum of Art, New York

Rose-Adélaïde Ducreux, geboren 1761, Nancy, Frankrijk.
Overleden 1802, Saint-Domingue (nu Haïti).

Dumas studeerde aan het begin van de jaren 1970 in Kaapstad, maar vond dat schilderen frustrerend ver van de werkelijkheid stond. Ze hield van foto's maar had niets met de mechanische kant van het medium; ze genoot van het fysieke aspect van verf en wilde met haar eigen handen figuratieve afbeeldingen maken. Ze bedacht dat ze beide technieken kon integreren door gevonden foto's als basis voor haar schilderijen te gebruiken en begon met het verzamelen van foto's uit tijdschriften, kranten en films, maar nam zelf ook polaroids van vrienden en minnaars. In 1976 verhuisde ze naar Amsterdam en groeide haar fotocollectie uit tot een enorm beeldarchief met als thema's politiek, racisme, religie, seksualiteit en dood. Deze thema's gebruikt ze om de dubbelzinnigheid en problemen in representatie en de bijbehorende beeldtaal, methodes en ethiek naar buiten te brengen. In 2008 organiseerde het Los Angeles Museum of Contemporary Art een overzichtstentoonstelling van haar werk: 'Je Eigen Graf Uitmeten'. Het hier getoonde schilderij komt uit een reeks grote portretten die Dumas halverwege de jaren 1980 maakte en waarvan de titel betrekking heeft op de stemming of emoties van de onderwerpen. De krachtige kleuren en soepele verfstreken zijn een afspiegeling van de vloeiende spontaniteit die haar werken met inkt en aquarelverf op papier kenmerken.

GENETISCH HEIMWEE

1984, olieverf op doek, 130,4 x 110,6 cm, Van Abbemuseum, Eindhoven, Nederland

Marlene Dumas, geboren 1953, Kaapstad, Zuid-Afrika.

JULIANA HUXTABLE

Huxtable is kunstenaar, mode-icoon, internetcelebrity, nightlife-impresario en dj en richt zich op rassen- en queer-identiteit. Haar bekendheid kreeg ze via haar posts op de sociale media, vooral op Tumblr onder de gebruikersnaam 'blue lip black witch-cunt'. Haar foto's werden in 2015 opgenomen in de expositie 'Surround Audience: New Museum Triennial' in New York. Als kind kwam ze in haar overwegend blanke omgeving in aanraking met racisme en ze bestreed de rechtse samenzweringstheorieën met haar eigen afrofuturistische bedenksels, die vaak ontleend waren aan de Nuwaubiaanse mythologie – een mengvorm van islam, oude Egyptische esthetiek en buitenaardse theorieën. Ze groeide op als androgyn jongetje in een streng baptistengezin en een conservatieve gemeenschap en begon haar borsten op te binden toen ze met haar uiterlijk werd gepest. In deze serie draagt ze een *crop top* ('naveltruitje'), waarmee ze uitdrukt dat ze nu haar lichaam aanvaardt en waardeert. Het bij deze foto's behorende paarse manifest is geschreven in hoofdletters en is een eerbetoon aan hen die zich niet conformeren aan de raciale of seksuele standaardnormen zoals de mode-industrie die voorschrijft, maar eigen onafhankelijke keuzes maken. Door zichzelf een onaardse paarse kleur te geven creëert ze een visie die de perceptie van het materiële lichaam overstijgt.

ZONDER TITEL (PSYCHOSOCIAAL STUNTWERK) uit de serie '**UNIVERSELE CROP TOPS**'

2015, kleureninktjetdruk, 101,6 x 76,2 cm, The Studio Museum in Harlem, New York

Juliana Huxtable, geboren 1987, Bryan-College Station, Texas, vs.

Iglesias studeerde af in chemische technologie aan de Universidad del País Vasco, maar startte in 1980 met een studie beeldhouwkunst aan het Londense Chelsea College of Art. In haar installaties, sculpturen en architectuur hangen object en plaats vaak samen en worden soms door het medium water met elkaar verbonden. Zelf zegt ze dat ze haar werken 'bouwt' in plaats van 'beeldhouwt'. Haar eerste landschapsinterventie, *Laurel blaadjes* (1993-1994), vond plaats op de Noorse Lofoten en bestond uit een portaal naar een natuurlijke rotsformatie. Twee jaar later voltooide ze een groot blijvend openbaar waterwerk bij het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. Terugkerende motieven in haar werk zijn poorten, doorgangen, schermen, kamers, ingekorte doolhoven, ondergrondse stroompjes en onderwaterstructuren. Hierboven zien we het eerste element van een driedelige reeks die de historische plaatsen in Toledo met de rivier de Taag verbindt. Diep in de grote watertoren in Mudejar-stijl vormde Iglesias een donkere, met gematteerde stalen vegetatie beklede poel. Het water stroomt en borrelt voordat het geleidelijk wegvloeit – de hele cyclus duurt 17 minuten. De locatie en het oproepen van het water herinneren aan de La Convivencia-periode in Toledo – van de achtste tot eind vijftiende eeuw – toen moslims, christenen en joden tamelijk vreedzaam naast elkaar leefden.

WATERTOREN

2014, roestvrij staal, hydraulische mechaniek en water, installatie, Toledo, Spanje. In opdracht van Artangel en Fundación El Greco

Cristina Iglesias, geboren 1956, San Sebastián, Spanje.

MARILYN MINTER

Sinds eind jaren 1960 behandelt Minter in haar schilderijen, foto's en video's de manier waarop vrouwen in de kunst, mode en pornografie worden geportretteerd. Ze groeide op in Florida, studeerde af in 1970 en vestigde zich na het behalen van haar master beeldende kunst in New York, waar ze nog steeds woont en werkt. Haar vroege werk varieert van zwart-witfoto's van haar moeder tot fotorealistische schilderijen van huiselijke tafereelen. In de jaren 1980 baarde ze veel opzien – niet altijd in positieve zin – met haar pornografische schilderijen. Daarnaast schilderde ze levensmiddelen en vrouwen. Ze werd sterk beïnvloed door popartkunstenaars als Andy Warhol (1928-1987). Aanvankelijk schilderde ze afbeeldingen na, maar vanaf de jaren 1990 encenseert ze zelf foto's en gebruikt die als bron. Deze extreme close-up van een vrouwenmond met fonkelend parelsnoer is een goed voorbeeld van de deconstructie van schoonheid, een veel toegepast thema in haar werk. High-fashion glamour mengt ze met rauwe werkelijkheid: naast de pronk en praal staan er zweetdruppels op het gezicht en zit er een veegje lippenstift op de tanden.

VERZADIGD

2003, C-print, 218,4 x 152,4 cm

Marilyn Minter, geboren 1948, Shreveport, Louisiana, vs.

Minujín ging begin jaren 1960 met een studiebeurs naar Parijs. Ze maakte er onder meer ‘levende’ sculpturen. De happening *La Destrucción* (1963) bestond uit oude matrassen en ander afval die nadat ze waren tentoongesteld in brand werden gestoken met hulp van bevriende kunstenaars, onder wie Christo (geb. 1935). In 1966 ontving ze een Guggenheim Fellowship en ging naar New York. Ze hield zich bezig met het maken van ‘psychedelische’ kunst, zoals de interactieve sculptuur *Minuphone* (1967). In deze ‘telefooncel’ werden kleuren geprojecteerd, geluiden afgespeeld en zag de bezoeker zichzelf op een beeldscherm zodra die een telefoonnummer had gedraaid. Na het einde van de dictatuur in Argentinië keerde ze terug naar haar vaderland (1983). Vrijheid van meningsuiting was toen al een belangrijk thema in haar werk. Hier zien we een werk uit de serie ‘De val van universele mythen’, die over censuur gaat. Minujín maakte een replica van het Griekse Parthenon, het archetype van de democratie, en gebruikte daarvoor 30.000 boeken die de militaire junta op de zwarte lijst had gezet. Zo wordt dit bouwwerk een monument van liberaal egalitarisme, dat een stevig fundament heeft dankzij de cultuur. In 2017 werd dit werk opnieuw uitgevoerd op Documenta 14 in het Duitse Kassel.

PARTHENON VAN BOEKEN

1983, steigerconstructie, boeken en gaas, hoogte: 12 m, installatieopstelling, Buenos Aires

Marta Minujín, geboren 1941, Buenos Aires, Argentinië.

HÉLÈNE SCHJERFBECK

Schjerfbeck, die in haar geboorteland werd vereerd, was tijdens haar leven niet zo bekend buiten Finland. Haar jeugd werd gekenmerkt door armoede en ziekte, maar ze begon op haar elfde met kunst dankzij gratis tekenlessen aan de Finnish Art Society in Helsinki. In 1880 kreeg ze een beurs van de overheid waardoor ze in Parijs kon gaan studeren; ze reisde daar met medekunstenaar Helena Westermarck (1857-1938) naartoe en leerde alledaagse scènes schilderen volgens het toen heersende Franse realisme. Vanaf 1880 bezocht ze kunstenaarskolonies in Bretagne en Cornwall en ging ze volgens de traditie van het impressionisme buiten werken. Tien jaar later ging ze terug naar Finland, waar ze eerst les gaf en in 1902 met haar moeder naar het afgelegen Hyvinkää verhuisde. Daar begon ze een nieuwe visie te verkennen; ze creëerde steeds expressievere figuratieve studies, zoals in *Zelfportret met zwarte achtergrond*. De kaak van de figuur is omlijnd, waardoor de compositie grafisch wordt, terwijl het lichaam bijna niet wordt gedefinieerd. Daardoor wordt het gereduceerd tot niet veel meer dan een vlakke witte massa. In haar laatste jaren schilderde ze bijna alleen nog maar abstract.

ZELFPORTRET MET ZWARTE ACHTERGROND

1915, olieverf op doek, 45,5 x 36 cm, Ateneum Art Museum, Nationale Galerie van Finland, Helsinki

Hélène Schjerfbeck, geboren 1862, Helsinki, Finland.
Overleden 1946, Saltsjöbaden, Zweden.

Schneemann daagde altijd patriarchale structuren uit met werken over seksualiteit en sekse. Ze gebruikte haar eigen lichaam en dat van andere vrouwen om indruk te maken en later ook om maatschappelijke relaties in kaart te brengen. In de schaduw van het overheersende abstracte expressionisme van de jaren vijftig, vaak gekarakteriseerd door fallische ego's, benadrukte Schneemann de expressiviteit van vrouwelijke kunstenaars en hun verbinding met belichaamde ervaringen. Daardoor werd ze een van de leidende figuren van de feministische kunstbeweging. Ze vond zelf dat ze een kritische verbinding had met het mannelijk erfgoed van de westerse kunst, en haar boek *Cezanne: She was a great Painter* (1975) suggereert een bewerking en niet een verkettering van deze traditie. Ze sloot zich niet aan bij een bepaalde groep, maar werd wel beïnvloed door Fluxus en 'happenings'-bewegingen, zoals te zien is in haar iconische performance *Interieur Scroll* uit 1975, waarin ze voorlas uit een tekst die ze uit haar vagina rolde. *Oog-Lichaam* bestaat uit 36 foto's gemaakt door de IJslandse kunstenaar Erró (geb. 1932) van een uitgebreide serie interventies die Schneemann op zichzelf maakte.

OOG-LICHAAM: 36 TRANSFORMATIEVE ACTIES VOOR CAMERA

1963, performance met verf, lijm, bont, veren, tuinslangen, glas en plastic met de studio-installatie 'Big Boards', gefotografeerd door Erró op 35mm-zwart-witfilm

Carolee Schneemann, geboren 1939, Fox Chase, Pennsylvania. Overleden 2019, New Paltz, New York, vs.

LYNETTE YIADOM-BOAKYE

Yiadom-Boakye beeldt op haar figuratieve schilderijen individuele mensen en groepen levensecht uit, maar haar karakters zijn geheel verzonnen. Deze kunstenares van Ghanese afkomst behaalde in 2003 haar master aan de Royal Academy Schools in Londen en portretteert vooral zwarte mensen in losse, dynamische penseelstreken. Soms zitten ze als op een formeel portret, soms worden ze gevangen in een moment van actie: gesticulerend tijdens een gesprek, lachend om een mop of dansend. De beelden zijn doordrenkt met ontspannen alledaagsheid en de personen worden meestal afgebeeld tegen een achtergrond zonder details waaruit een bepaalde plaats of tijd kan worden afgeleid en waardoor de werken op vele manieren kunnen worden geïnterpreteerd. In dit werk met vier jonge mannen met groene truien (een door haar veel gebruikte kleur) kan de kijker alleen maar raden naar de reden waarom deze groep samen is. De titel van het werk verwijst misschien naar de persoon met de helderwitte onderbroek, waar een van de anderen bezorgt naar kijkt – al blijft de moeilijkheid zelf onduidelijk. Yiadom-Boakye, die in 2012 de Pinchuk Foundation Future Generation Art Prize ontving, stond in 2013 op de shortlist voor de Turner Prize.

COMPLICATIE

2013, olieverf op doek, 200 x 250 cm, particuliere collectie

Lynette Yiadom-Boakye, geboren 1977, Londen, VK.

Yin, die oorspronkelijk is opgeleid in de socialistisch-realistische stijl van het schilderen met olieverf aan de Capital Normal University in Beijing, werkt nu met installaties en beelden, waarmee ze thema's onderzoekt die te maken hebben met haar ervaringen tijdens de Culturele Revolutie van China, een periode van door de politiek opgedrongen 'eenheid'. In die tijd leerde ze naaien, en dat gebruikte ze voor haar textielwerken, bijvoorbeeld voor haar serie 'Draagbare Steden', waarvan hierboven een voorbeeld te zien is: de stad Groningen. Deze serie bestaat uit kleurrijke, zachte sculpturen van steden in open koffers waarvoor ze oude kleren van haar familie gebruikt. Yins werk is deels geïnspireerd op haar internationale reizen, ervaringen die haar interesse in globalisering hebben verdiept, maar ook op herinneringen aan de vrouwen in haar familie die kleren maakten van tweedehands materialen. Deze landschappen zijn een schets van de steden en worden geïdentificeerd door een paar herkenningspunten. Met een mix van specifieke kenmerken en algemene trends in stadsontwerpen roept ze zowel gevoelens van individualiteit als gelijkheid op.

DRAAGBARE STEDEN (GRONINGEN)

2012, koffer, tweedehands kleding, lamp, kaart en geluid, 148 x 88 x 30 cm, installatieopstelling, Groninger Museum, Groningen

Yin Xiuzhen, geboren 1963, Beijing, China.

De uitgevers willen Karen Wright bedanken, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de tot stand koming van dit boek, voor de samenstelling van de lijsten van kunstenaars, en tot de selectie van veel van de kunstwerken. We danken Louisa Elderton en Guy Tindale voor het toezicht op de tot stand koming, coördinatie, copy-editing en fact-checking van teksten, en aan Joanne Murray voor haar grondige revisie. We zijn ook alle schrijvers dankbaar voor hun doordachte teksten en flexibiliteit. Het project profiteerde enorm van de kennis en vaardigheden van Annalaura Palma, die de taak op zich nam om afbeeldingen te onderzoeken en te verkrijgen en het auteursrecht te regelen.

Extra dank gaat uit naar de volgende personen voor de verschillende rollen die zij hebben gespeeld bij het inspireren, ondersteunen en faciliteren van de totstandkoming van deze publicatie: Deborah Aaronson, Caitlin Arnell Argles, Jane Beckett, Imogen Benson, Hilary Bird, Ella Boardman, Victoria Clarke, Nat Foreman, Diane Fortenberry, H el ene Gallois Montbrun, Jake Gilbert, Pedro Martin, Bridget McCarthy, Rosie Minney, Emily Paul, Emma Phillips, Julia Pollacco, Emma Ridgway, Michele Robecchi, Astrid Stavro, Rochelle Steiner, Pete Woronkowicz en Nayia Yiakoumaki. Tot slot willen we alle grote vrouwelijke kunstenaars en hun vertegenwoordigers bedanken die dit project met enthousiasme hebben begroet en toestemming hebben gegeven voor het reproduceren van hun werken.

Hoofdredacteur: Rebecca Morrill
Projectredacteur: Karen Wright
Eindredacteur: Louisa Elderton
Assistent-redacteur: Catalina Imizcoz
Foto-onderzoeker: Annalaura Palma
Productieleiding: Rebecca Price

Ontwerp: Pentagram

Vertaling: Vitataal

Gedrukt in Itali 

Uitgave:
WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

ISBN: 978 94 625 8390 0
NUR: 640

Eerste Nederlandstalige editie, 2020

  2020 WBOOKS

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.
  c/o Pictoright Amsterdam 2020.

Originele titel/original title:
GREAT ~~WOMEN~~ ARTISTS
  2019 Phaidon Press Limited

Deze editie is uitgegeven door WBOOKS onder licentie van:
This edition published by WBOOKS under licence from:

Phaidon Press Limited
Regent's Wharf
All Saints Street
London N1 9PA

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie n, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the written permission of Phaidon Press Limited.

The logo for WBOOKS, featuring a stylized 'W' inside a square frame, followed by the word 'BOOKS' in a clean, sans-serif font.